

ਫੁਲ ਬੈਂਚ

Before ਡੀ. ਫਲਸ਼ੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੀ.ਜੇ., ਏ.ਐਨ. ਗਰੇਵਰ ਅਤੇ ਪੀ.ਡੀ. ਸ਼ਰਮਾ, ਜੇ.ਜੇ.

ਜੀਤ ਸਿੰਘ, - ਅਪੀਲਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, -ਜਵਾਬਦਾਤਾ।

ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਨੰ. 131 ਆਫ 1960

1963 ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ XXXIX ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਹੇਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ (1948 ਦਾ ਐਲ)—ਐਸ.ਐਸ. 2(bb) ਅਤੇ 18 (c)—ਸਾਧਾਰਨ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਹੋਏ ਸੇਧਾਂ—ਕੀ ਵੈਧ—ਏਕੀਕਰਨ ਅਥਾਰਟੀ—ਕੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ—ਐਸ. 15—ਦਾ ਦਾਇਰੇ।

ਮਾਨੀਆ ਕਿ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਹੇਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਜੇ ਸੇਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। 1948, 1963 ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ XXXIX ਦੁਆਰਾ, 'ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਏਕੀਕਰਨ ਅਥਾਰਟੀ ਹੱਕਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਹੈ। ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਈ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਐਕਟ, 1952 ਦੀ ਧਾਰਾ 19, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ, ਜੋ ਕਿ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਹੈ, ਦਾ ਜੀਵਨ ਘੁੰਮਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਪਾਅ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਹੇਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਜੇ ਸੇਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। 1948, 1963 ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ XXXIX ਦੁਆਰਾ, 'ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ

ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਏਕੀਕਰਨ ਅਥਾਰਟੀ ਹੱਕਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ

-2-

ਰਾਖਵੀਂਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਗਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਐਕਟ, 1952 ਦੀ ਧਾਰਾ 19, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ, ਜੋ ਕਿ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਹੈ, ਦਾ ਜੀਵਨ ਘੁੰਮਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵੇਦਨਾ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਪਾਅ ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ, ਜੋ ਹੁਣ ਸੇਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਜੋ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਕੁਸ਼ਲ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਰੇਗੀ, ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਖੌਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੇਧੇ ਹੋਏ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਹੁਣ ਜੋ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਜੋੜੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਲਈ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਕੁਸ਼ਲ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੈਸ ਬਣਾਉਣਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ।

ਮਾਨੀਆ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕਸੁਰਤਾ ਅਫ਼ਸਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਕੀਮ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲ ਹੋਲਡਿੰਗ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਮਾਰਕੀਟ ਮੁੱਲ ਦੀ ਹੋਲਡਿੰਗ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਅਸਲ ਹੋਲਡਿੰਗ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਾਰਕੀਟ ਮੁੱਲ ਦੀ ਹੋਲਡਿੰਗ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸੈਕਸ਼ਨ ਸਿਰਫ਼ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 17 ਦਾ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੜਕ, ਗਲੀ, ਗਲੀ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਲਡਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ

ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸੇ ਇਕਸੁਰੀਕਰਨ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਯੋਜਨਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਲਈ

-3-

ਖੁੱਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਖਵੇਂ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੋਲਡਿੰਗ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਜਾਣ।

25 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਸੈਂਟ ਜਸਟਿਸ ਮਿਸਟਰ ਡੀ. ਫਾਲਸ਼ੋ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਨ. ਗਰੇਵਰ ਦੀ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੇਸ। 1963 ਤੋਂ ਪੂਰਾ: ਬੈਂਚ, ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ. ਫਲਸ਼ੋ, ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਡੀ. ਫਾਲਸ਼ੋ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਏ.ਐਨ. ਗਰੇਵਰ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਡੀ. ਸ਼ਰਮਾ 5 ਮਈ, 1964 ਨੂੰ।

1959 ਦੇ C.W. 792, ਮਿਤੀ 19 ਜਨਵਰੀ, 1960 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਗੋਸਾਈਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 10 ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ। ਐਚ.ਐਸ.ਗੁਜਰਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ।

ਸੀ.ਡੀ. ਦੀਵਾਨ, ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ।

ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ

ਗਰੇਵਰ, ਜੇ.—ਗੋਸਾਈਂ, ਜੇ., ਮਿਤੀ 19 ਜਨਵਰੀ, 1960 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੈਟਰਜ਼ ਪੇਟੈਂਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 10 ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਇਹ ਦੋ ਅਪੀਲਾਂ (ਲੈਟਰਜ਼) ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲਾਂ ਨੰਬਰ 131 ਆਫ 1960 ਅਤੇ 182 ਆਫ 1960) ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰੈਫਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕਜੁੱਟਤਾ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੂਰੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਫ੍ਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1948, (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਕਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।

ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਸੇਧਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੇਧਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1960 ਦੇ

-4-

ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ 27 ਦੁਆਰਾ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਅਨੁਭਾਗ 2(b) ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ "ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼" ਦਾ ਮਤਲਬ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਂਝੀ ਲੋੜ, ਸਹੂਲਤ ਜਾਂ ਲਾਭ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਧਾਰਾ 18(c) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: -

“ਫਿਲਹਾਲ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਵੇਗਾ-

(c) ਕਿ ਜੇਕਰ ਏਕੀਕਰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ "ਪਿੰਡ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ।"

19 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1957 ਨੂੰ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫ੍ਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਯਮ 16 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਨਿਯਮ 16 (i) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਨੰਬਰ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 16 (ii) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਕੇ ਵੀ ਸੋਧਿਆ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਢੁੱਕਵੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ, ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਪੂਲ। ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਸਬੰਧਤ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਹੋਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀਆਂ ਆਮ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਮਦਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਜਾਂ ਸਬੰਧਤ ਜਾਇਦਾਦ।

ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਹੋਰ (9) ਵਿੱਚ ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਜਾਤੜੀ ਦੇ ਕਈ ਹੱਕ ਧਾਰਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪਾਈ ਸੀ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਪਰੋਕਤ ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕਸੁਰਤਾ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਨ, ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਮਾਨ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, -

-5-

1. ਸਰਕੂਲਰ ਰੋਡ ਸਮੇਤ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ।
2. ਵਿਕਾਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸੜਕ 2 ਨਾਲ। ਵਿਕਾਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ 12 ਕਰਮ ਚੌੜਾਈ ਵਾਲੀ ਸੜਕ।
3. ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਟੈਂਕੀਆਂ।
4. ਖਾਦ।
5. ਹਦਰੇਰੀ।
6. ਲੈਟਰੀਨ।
7. ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਖੇਡ ਦਾ ਮੈਦਾਨ।
8. ਫਿਊਲ ਪਲਾਂਟੇਸ਼ਨ।
9. ਪਸ਼ੂ ਜ਼ਮੀਨ।
10. ਹਰੀਜਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਲਈ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ।
11. ਕਬਰਿਸਤਾਨ।
12. ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਚਰਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ।
13. ਸਿਵਲ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਖੇਤਰ।
14. ਗੈਰ-ਮਾਲਕੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਖੇਤਰ. 12 ਕਰਮ ਚੌੜਾਈ।

23 ਮਈ, 1958 ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਏ.ਐਨ. ਭੰਡਾਰੀ, ਸੀ.ਜੇ., ਦੁਲਟ, ਟੇਕ ਚੰਦ, ਆਰ.ਪੀ. ਖੇਸਲਾ ਅਤੇ ਦੁਆ, ਜੇਜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਗੰਭੀਰ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਾਲਕੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਅਬਾਦੀ (ਆਈਟਮਾਂ 13 ਅਤੇ 14) ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰ ਸਨ। ; ਆਈਟਮਾਂ 1 ਅਤੇ 2 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇ ਸਿਰਫ ਰੁਝ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਨ। ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ

(ਆਰ. ਪੀ. ਖੇਸਲਾ, ਜੇ. ਅਸਹਿਮਤੀ) ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਨਿਯਮ 16 (ii) ਐਕਟ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੁਲਟ, ਜੇ. ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ

-6-

ਉਪਰੋਕਤ ਆਈਟਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਆਈਟਮਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਜਾਪਦੇ ਸਨ, ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 5 ਨਵੰਬਰ, 1959 ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਐਕਟ ਨੂੰ 1960 ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ 27 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ "ਸ਼ਬਦ ਜੇੜ ਕੇ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਜਾਂ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਲਈ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼।" ਸੈਕਸ਼ਨ 2(bb) ਵਿੱਚ "ਆਮ ਉਦੇਸ਼" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਬਦੀਲੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ: -

(i) ਪਿੰਡ ਅਬਾਦੀ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ; ਅਤੇ

(ii) ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਧਾਰਾ 23-ਏ ਜੋੜੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸੇਧਾਂ; ਜ਼ਰੂਰ; ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (2), ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 2 (ਬੀਬੀ) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਅਤੇ 1960 ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ 27 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਰ ਸੇਧਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਬੈਂਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ

ਜੀ.ਡੀ. ਖੇਸਲਾ, ਸੀ.ਜੇ., ਗੋਸਾਈਂ ਅਤੇ ਮਹਾਜਨ, ਜੇ.ਜੇ. ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਕੇਚੁਨੀ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਅਤੇ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜਾਂ (3), ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (4), ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ

ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 31 ਏ(ਐਲ)(ਏ) ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਜੇ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੇਚੁਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਾ 31 ਏ ਸਿਰਫ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼

-7-

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਖੋਸਲਾ, ਸੀ.ਜੇ. ਨੇ ਕੇਚੁਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕੁਝ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ, ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੇਚੁਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਕਿ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪੈਟਰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਉਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅੰਤਮ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: -

“ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਿਤ ਐਕਟ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲਪਰਾ ਕੋਟਾਰਥਿਲ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਵੈਧ ਨਹੀਂ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੇਚੁਨੀ ਉਰਫ ਮੋਪਿਲ ਨਾਇਰ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਅਤੇ ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਰਾਜ (3)”.

ਮੇਰੇ ਵੱਖਰੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਇਪਗਨਡ ਐਕਟ ਵੈਧ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 31A(1)(a) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਕਿ "ਜਾਇਦਾਦ" ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਹੋਵੇ। ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ ਤੋਂ ਟੇਕ ਚੰਦ, ਜੇ. ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: -

“ਕੇਚੁਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਅਪ੍ਰਗਟਡ ਐਕਟ ਦੇ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ ਹੈ, ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ (1948 ਦਾ 50) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ਅਤੇ ਖਰਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ।”

ਦੁਆ, ਜੇ - ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਚਾਰੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਿਕ ਵਸਤੂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ

-8-

ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31 ਏ (ਏ) ਦਾ ਚਿੰਤਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਕਿ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਸ਼ੇਰ ਬਹਾਦੁਰ, ਜੇ. ਨੇ ਤਰਕ ਦੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੈਧਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 31A(I)(a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਸਮਝਿਆ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ: -

"ਕੇਚੁਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਦਾ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੰਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਦਾ ਪੱਥਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਹਿਸ ਲਈ ਖੁੱਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ 1948 ਦਾ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ I, ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਉਪਾਅ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। "

ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੰਸੋਲੀਡੇਸ਼ਨ ਆਫ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚ (5), ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੁਆਰ, ਜੇ.ਜੇ.; ਨੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ, ਜੰਡੂਸਿੰਘਾ ਤੋਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੱਕ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਅਤੇ ਵਾਟਰ ਚੈਨਲਾਂ ਲਈ ਇੱਕਤਰਤਾ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਨੇ ਫਿਰ 1963 ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ 39 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਦੀ ਧਾਰਾ (bb) ਵਿੱਚ, ਉਪ-ਧਾਰਾ

-9-

(ii) ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (iii) ਅਤੇ (iv) ਜੋੜੀਆਂ ਗਈਆਂ।

“(iii) ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਰਸਤੇ; ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ; ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੂਹ; ਤਾਲਾਬ ਅਤੇ ਟੈਂਕ; ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦਰਿਆ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚੈਨਲ; ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਅਤੇ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ, ਖਾਦ ਦੇ ਟੇਏ; ਹਾਡਾ ਰੋੜੀ; ਜਨਤਕ ਲੈਟਰੀਨ; ਸਸਕਾਰ ਅਤੇ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਦੇ ਸਥਾਨ; ਪੰਚਾਇਤ ਘਰ; ਜੰਜ ਘਰ; ਚਰਾਉਣ ਦੇ ਮੈਦਾਨ; ਰੰਗਾਈ ਸਥਾਨ; ਮੇਲਾ ਮੈਦਾਨ; ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ; ਅਤੇ

(iv) ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ; ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ; ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਅਦਾਰੇ; ਵਾਟਰ-ਵਰਕਸ ਜਾਂ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਸਕੂਲ ਹੋਣ; ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ; ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ; ਹਸਪਤਾਲ; ਸੰਸਥਾਵਾਂ; ਵਾਟਰ-ਵਰਕਸ ਜਾਂ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।”

ਧਾਰਾ 23-ਏ ਲਈ; ਇੱਕ ਹੋਰ ਭਾਗ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੇਧ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਵਾਦ ਹੁਣ ਉਪਰੋਕਤ ਸੇਧਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ 1963 ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਐਚ.ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਵਾਟਰਕੋਰਸ ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ

ਨਾਲ 'ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼' ਦਾ; ਚੈਨਲ; ਹਾਡਾ ਰੋੜੀ; ਖਾਦ ਦੇ ਟੇਏ; ਚਰਾਉਣ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਦਾ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਕੋਚੁਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡਾਂ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ; ਉਡੀਕ ਸਥਾਨ; ਜਨਤਕ ਲੈਟਰੀਨ; ਸਸਕਾਰ ਅਤੇ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਦੇ ਸਥਾਨ; ਜੰਜ ਘਰ; ਮੇਲਾ ਮੈਦਾਨ; ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ; ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ; ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਅਤੇ

-10-

ਹਸਪਤਾਲ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਭ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਕਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਕੋਚੁਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਐਕਟ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਲੇਖ ਦੁਆਰਾ. ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਚੁਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਆਮਦਨੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਬਦ. ਦਰਅਸਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ "ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਜਾਂ ਸੰਕੁਚਿਤ ਅਰਥਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੁਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਾ ਕਿ ਤੰਗ ਜਾਂ ਪੈਡੈਟਿਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਪਰ ਇੱਕ ਸੰਦਰਭ

ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਆਮ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਿ ਖੇਤੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖੇਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਰੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ, ਦੂਜਾ, ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ 'ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ' 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (ਭਾਰਤ 1960—ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ) ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਕੰਮ ਵਜੋਂ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ

-11-

'ਤੇ ਮਾਪਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਪਰੀਖਿਆਵਾਂ ਹਨ: (1) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ; (2) ਪੇਂਡੂ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਵਿਕਾਸ; (3) ਸਹਿਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ; (4) ਸਥਾਨਕ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਰਤੋਂ; (5) ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਬਾਲਗ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ; ਆਦਿ (ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ-ਤੀਜੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ)। ਪੰਜਾਬ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਐਕਟ, 1952 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਚਾਰਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 19 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ-

- “19(1) (ਏ) ਕੋਈ ਵੀ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਨਾਲੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ;
- (ਬੀ) ਖੂਹ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੰਪ; ਬਾਓਲੀਜ਼; ਪੀਣ, ਧੋਣ ਅਤੇ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਚਸਮੇ, ਤਲਾਬ ਅਤੇ ਟੈਂਕ;
- (c) ਦਫਨਾਉਣ ਅਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ;
- (e) ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਇਮਾਰਤਾਂ;
- (f) ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਪੇਂਡ;
- (h) ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਵੱਛਤਾ;
- (i) ਜਨਤਾ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਜਸ਼ਨ ਤਿਉਹਾਰ, ਧਾਰਮਿਕ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ;

- (j) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜਾਂ ਘਰੇਲੂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ;
- (k) ਜਨਤਕ ਬਗੀਚੇ, ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਪਾਰਕਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ, ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਸੰਗਠਨ; ਖੇਡ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ;
- (l) ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰੀਡਿੰਗ-ਰੂਮ;
- (n) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਅਤੇ ਨਦੀਨਾਂ ਅਤੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼;
- (q) ਖਾਦ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ;
- (s) ਨਵੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਛਾਉਣਾ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਰਗਾਂ ਦਾ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ; ਅਤੇ
- (x) ਸਭਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਨੈਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਭਲਾਈ ਜਾਂ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਾਅ; ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ-

“19(2) (ਬੀ) ਡਾਕਟਰੀ ਰਾਹਤ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ;

-12-

(f) ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਣ; " ਜੇਕਰ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦਾ ਚਾਰਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਮਾਜ, ਜੋ ਕਿ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਦਾ ਜੀਵਨ ਘੁੰਮਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਟ੍ਰੀਕਿਊ ਸੰਵੇਦਨਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਪਾਅ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੇਧੇ ਹੋਏ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਹੁਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਰ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਗੇ। ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ; ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਆਈਟਮਾਂ 1 ਤੋਂ 13 ਉੱਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ; ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਥਿਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗੀ। ਬਹਿਸ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਕੇਚੁਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਨਾ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ; ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਸੇਧੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਜੋੜੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ

ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਕੁਸ਼ਲ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੈਸ ਬਣਾਉਣਗੇ; ਇਹ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31-ਏ(ਐਲ)(ਏ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੇਧ ਕਾਨੂੰਨ ਉਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਜਦੋਂ ਵੀ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਅਸਲ ਹੋਲਡਿੰਗ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਮਾਰਕੀਟ ਮੁੱਲ ਦੀ ਹੋਲਡਿੰਗ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੈਕਸ਼ਨ 15 ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਸੁਰਤਾ ਅਫ਼ਸਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਕੀਮ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲ ਹੋਲਡਿੰਗ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਮਾਰਕੀਟ ਮੁੱਲ ਦੀ ਹੋਲਡਿੰਗ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਲਡਿੰਗ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਅਸਲ ਹੋਲਡਿੰਗ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਾਰਕੀਟ ਮੁੱਲ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸੈਕਸ਼ਨ ਸਿਰਫ਼

-13-

ਮਾਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 17 ਦਾ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੜਕ, ਗਲੀ, ਲੇਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਲਡਿੰਗ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਏਕੀਕਰਨ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਕਾਬੂ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 18(c) ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ

16 ਜੋ ਕਿ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 2(bb) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ "ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ

ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸੇ ਇਕਸੁਰਤਾ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਯੋਜਨਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਲਈ ਖੁੱਲੀ ਹੋਵੇਗੀ; ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਲਡਿੰਗ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ।

ਦੇਵਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲਈ, ਹਰੀਜਨਾਂ ਸਮੇਤ ਗੈਰ-ਮਾਲਕੀਅਤਾਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ, ਪੰਚਾਇਤ ਘਰ ਲਈ ਅਤੇ ਰੂੜੀ ਦੇ ਟੋਇਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਰਸਤਿਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ; ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ; ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2(bb) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ "ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੋਸਾਈਂ, ਜੇ. ਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਪੂਰੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ

-14-

ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ; ਰਾਜ ਅਪੀਲ (1960 ਦੀ ਐਲ.ਪੀ.ਏ. 182) ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਸਾਈਂ, ਜੇ. ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਖਰਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਐਲ.ਪੀ.ਏ. 1960 ਦੇ 131 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੀ.ਡੀ. ਸ਼ਰਮਾ, ਜੇ.-ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਡੀ. ਫਲਸ਼ੈਂ, ਸੀ.ਜੇ.—ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਖਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Attul Pali
Translator

